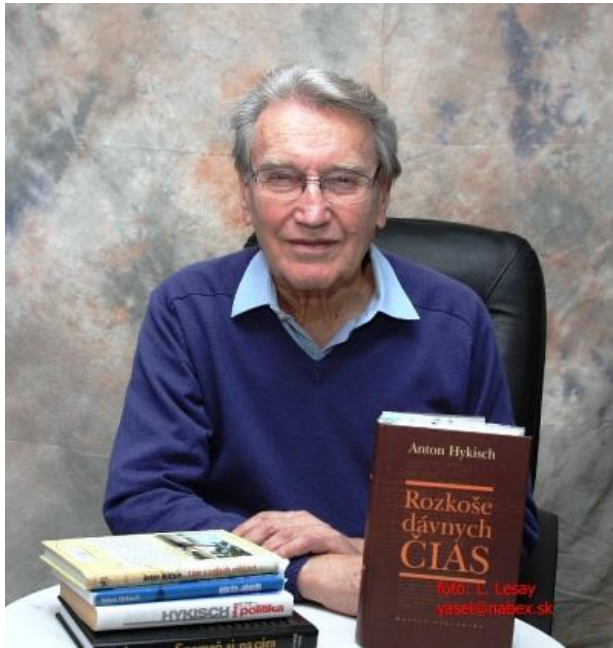

Esej: Zle rozostavené figúrky na slovenskej šachovnici

ANTON HYKISCH

PUBLIKOVANÉ: STREDA 15. MÁJ 2013

Prečítajme si

Ako starý človek čoraz viac času trávim na chodbách najrôznejších lekárskejších ordinácií. Okrem obvodnej lekárky chodím aspoň k trom ďalším odborným lekárkam. Nedávno som sa dostal ako pacient aj do Národného onkologického ústavu. Som už vytrénovaný na všeličo. Také preplnené chodby ako v NOÚ som však ešte nezažil.

Predieral som sa na určenú ordináciu cez dav mrzutých ľudí, určené sedačky a lavice preplnené, všetci ostatní stoja, zúrivo a bez úsmevu, s vetrovkami na rukách, lebo sa tam nedá pohnúť. Skôr hokejový štadión pred medzištátnym zápasom ako zdravotnícke zariadenie. Mohol by som rozprávať príbehy celých predpoludní. Pred ordináciami sa čaká nie hodiny, ale neraz pol dňa, vlastne celý pracovný deň – áno, od siedmej ráno, a na rad sa dostanete po 14. hodine, bez obeda, lebo miesto pred ordináciou opustiť nemôžete, čo ak medzitým sestrička vyvolá vaše meno?

Na vine nie sú lekári ani sestričky, ani riaditelia polikliník a nemocníc. Robia, čo môžu. Na vine je posadnutosť dosiahnuť akademický titul, pochváliť sa, mať univerzitne vzdelaného synáčika či dcérenku. Píšem posadnutosť, lebo rodičom čerta záleží

na skutočných potrebách nášho života, o realite uplatnenia nemajú predstavu. Vedia len jedno, musíme mať študované deti. Jedno, čo skončia, len aby skončili. A potom rýchlo – registrovať ich na úrade práce ako nezamestnaných.

Opozícia sa v parlamente bavká tým, že odvoláva ministra školstva. Toho, ktorý sa odvážil povedať, že kráľ je nahý. Povedal, že na početných vysokých školách, štátnych i súkromných, vychovávame odborníkov, ale odborníkov pre nič a na nič. Máme priveľa vysokých škôl, „univerzít“. Pomaly už v každom okresnom meste sídli v opustených budovách nejaká súkromná vysoká škola, kde sa živia čudesní kváziodborníci. Za slušné platy a poriadne školné vyrábajú univerzitne vzdelaných slovenských občanov. Vysoká škola sa stala biznisom. Stačí si zobrať úver na renováciu prebytočného majetku mesta alebo niektorého ministerstva, premaľovať fasádu, vytvoriť študovne a nasadiť poriadne vysoké školné. Bol by v tom čert, aby vysoká školička nepriniesla majiteľom zisk! Neznečisťujeme prostredie.

Znečisťujeme však univerzitné vzdelanie na Slovensku. Kým celé dediny nemôžu získať mladého lekára, kým okresné mestá musia rušiť celé nemocnice, zatiaľ naše vysoké školy chrlia stovky, tisícky absolventov, armádu nezamestnaných. Máme toľko politológov, mediálnych expertov, ekonomických manažérov, právnikov, psychológov, scénografov, dramaturgov, že by sme nimi mohli dláždiť ulice. Ulice, aj štvorprúdovky, čo vedú k obrovským fabrickým halám našich automobiliek.

*Na hlavu obyvateľa máme najvyššiu produkciu automobilov na svete. Na tú istú hlavu obyvateľa máme tucty neumiestniteľných vysokoškolákov. **Tragikomické.***

Naša populácia starne, priemerný vek Slovákov je kdesi v horšej časti európskeho rebríčka. Nemáme dost' lekárov, sestričiek, laborantov. Nemáme dost' inžinierov, technikov, údržbárov.

Nevieme zabezpečiť údržbu našich chorľavých telesných schránok. A nevieme zabezpečiť ani rozbehnutú výrobu automobilov, stavby diaľnic, nové byty, opravy domov, čo nám padajú na hlavy. Nerozvíjame našu infraštruktúru na úroveň 21. storočia.

Polovička všeobecných (obvodných) lekárov sú ľudia v dôchodkovom veku! Ak by čo len polovica z nich chcela odísť do dôchodku, celý systém obvodných lekárov by skolaboval. Na obyčajné vyšetrenie chrípky by sa objednávalo. Na mnohé operácie sa čakajú roky! Mladého lekára na dedinu nedostanete, hoci im ponúkajú byty. Niet stomatólogov. Budeme naveky štrbaví alebo budeme chodiť do Nemecka, aby nám za drahé peniaze dali plombu?

Za socializmu existovali umiestenky. Nemilé byrokratické opatrenie, ale aspoň sčasti plnilo svoj účel. Dnes žijeme v trhovej ekonomike a koríme sa božstvu deregulácie. Výsledkom sú prepchané chodby pred ordináciami, straty pracovného času a nervové šoky na oboch stranách. Nervózni sú lekári aj pacienti.

Zázračná ruka trhu akoby bola naraz u nás ochrnula.

Prečo školíme za naše dane absolventov, ktorí sú na trhu práce neuplatnitelní?

Na nášho suseda Viktora Orbána sa všeobecne nadáva. EÚ ho kritizuje, lebo porušuje sväté pravidlá liberalizácie. Rozhodol, že študovať za verejné peniaze bude len ten vysokoškolák, ktorý sa zaviazal, že po promócii ostane pracovať niekoľko rokov doma v Maďarsku. Jednoduché ako facka. Ibaže v Bruseli sú inej mienky. Orbán porušuje pravidlá voľného pohybu osôb.

Pred chvíľou som si pozrel na internete video.

Prednášku na Ekonomickej univerzite v Bratislave prerušili študenti, odtlačili prednášateľa a vedľa katedry predviedli tanečnú kreáciu s primeraným anglickým hudobným sprievodom. Pre niekoho príjemná zábava. Prečo by študentky či študenti nerelaxovali počas nudných prednášok?

Mňa toto video pobavilo len trošilinka. Skôr ma znepokojilo. Ako budú tieto z ekonomických vied znudené budúce ekonómky a ekonómovia riešiť v Bratislave či v Bruseli krachy bánk kdesi na Cypre či v Portugalsku? Zatancujú pri okrúhlom stole Európskej komisie? Bude ich vôbec zaujímať menová únia či banková regulácia?

Môže zodpovedný chirurg pracujúci s dnešnými sofistikovanými technologickými prístrojmi, kde nepatrný zlý pohyb môže zapríčiniť katastrofu, smrť, čo len na chvíľku zabudnúť na kvantum poznatkov zo šiestich rokov štúdia? Môže existovať bez najnútornejšieho zanietenia, bez lásky k svojmu povolaniu (nie zamestnaniu!), poslaniu? Čo považujú za svoje poslanie tie tucty dnešných ekonómov, psychologičiek, právnikov, čo sa potlkajú (česť výnimkám!) na nespočetných fakultách neprírodovedných a netechnických smerov? University Dance Groups nás nevyvedú z krízy, nepomôžu nášmu rozvoju. Spomeniete si na trojicu psychologičiek z televízneho Paneláka? Pracovníčky psychologickéj poradne si nevedia poradiť s vlastnými životmi. Modely negatívneho správania – a nie vzory na nasledovanie.

Bez nových lekárov a lekárov, inžinierov a inžinierok, bez ľudí s opravdivou túžbou rukolapne zmeniť pomery okolo seba, bez autorov konkrétnych zmien – sa nepohneme ďalej.

Len sa budeme šmýkať po šikmej ploche malicherných osobných záujmov.

Nedávno som bol na súkromnej vysokej škole na besede študentov s ministrom zahraničných vecí a európskych záležitostí. Po fundovanom improvizovanom výklade ministra sa z desiatich dopytov z obecnstva iba tri dotkli Slovenska a Európy. Sedemdesiat percent študentiek a študentov sa takmer obviňujúco obracalo na ministra, kedy ich ministerstvo príjme do zamestnania a do ktorých krajín by sa im páčilo nastúpiť do diplomatických služieb. Falošná predstava o diplomacii, zdedená skôr zo zlých filmov, než skutočný záujem.

Sám som kedysi vyštudoval obdobu Ekonomickej univerzity. Svoje štúdium som považoval za solídnu prípravu na život. Poznanie reality sveta, kde sa za politikou a kultúrou skrývajú tajomné a nie vždy identifikované ekonomické procesy. Tie treba poznať, neustále sledovať, overovať. Z čísel, štatistík, časových radov, menových kurzov, HDP vyčítať tvár spoločnosti, štátu, jeho zdravie či príznaky krízy. Práve tak ako lekár vie z hodnôt krvného testu či kriviek EKG dostať obraz o celkovom stave pacienta pred sebou.

Po celý život sa venujem humanitným disciplinám. Ibaže tie nemôžu byť módnym artiklom. Silnie vo mne pocit, že v globále máme dosť odborníkov. Máme však zle rozostavené šachové figúrky. Niekde je ich prebytok, niekde chýbajú. Nie sú na správnych miestach.

Za socializmu – ak odhliadneme od základného predmetu výučby marxizmu-leninizmu – boli preferované technické a prírodovedné smery. *Ekonomické a politické vedy boli prísne limitované. Právnické vzdelanie malo numerus clausus. Pravdaže, boli za tým politické dôvody.*

Dnes sme utiekli do druhého extrému. Prírodovedné a technické štúdiá sa dostali na pokraj záujmu širokej verejnosti. Spoločenskovedné smery sú predimenzované. Šlágrom je štúdium manažmentu všetkých možných zameraní. Narástla popularita politológie. Podľa mnohých – nie celkom bezdôvodne – ide o teoretické odvary či komentovanie každodenných politických aktivít, a to často veľmi pochybnej dôkazovej hodnoty. Začas som politológiu prednášal a viem, o čom hovorím. Sám som si vytvoril teóriu globálnych problémov a bol z toho predmet štúdia. Aj knihu som napísal. Ibaže národ nemôžu tvoriť sami politológovia. Moji najúspešnejší žiaci sú hovorcovia ministerstiev či úradov. Ani jeden sa nestal poslancom, ani ministrom. Všetci nemôžu byť ministrami.

Osobitná kapitola sú právnici.

Kedysi odmietaná vrstva, pre komunistický režim nevelmi vhodná, pokiaľ nezaprela svoje odveké princípy a neslúžila verne režimu.

Dnešné absolventky a absolventi právnických fakúlt zväčša nie sú v službách štátu. Zmenené vlastnícke pomery dali zelenú komerčným právnikom, uplatnia sa v občianskom a trestnom práve. Z právnického vzdelania sa stal zdroj nemalých príjmov. Platy sudcov a ich starobné dôchodky sa nedajú porovnať s príjmami iných skupín obyvateľstva. Máme staronové odvetvia podnikania, advokátske kancelárie s nevídaným finančným obratom. Striasa ma, keď vidím bývalého sudcu, ktorý sa stal zrazu obhajcom mnohonásobného vraha, ktorého predtým súdil. Ako advokát viacej zarobí.

Kvantitatívny rast, túžba po honore a vidina veľkých zárobkov veľmi rýchlo skorumpovali väčšinu sudcovského a právnického stavu. Nebudem sa rozširovať o všeobecnej nedôvere ostatného obyvateľstva k sudcom a súdom všeobecne. **Strata morálnej prestíže je očividná.**

Zo zamýšľaných tvorcov a ochrancov *noriem* ako výrazu morálky sa stali v našom kapitalizme aktívni *demoralizátori*.

Čím viacej právnikov okolo nás, tým viacej sa právo stáva nevyvímateľným.

Osobitná kapitola je rola právnikov v slovenskej politike. Každý ekonóm pri štúdiu prechádza aj predmetmi so základmi práva. Obávam sa, že opačným smerom to nefunguje. Už dvadsať rokov máme príležitosť pozorovať právnikov v politike a najmä ich prislovečnú neznalosť ekonomiky. Nedávne vyhlásenia rôznych nových spasiteľov, zakladateľov nových politických strán či platforiem sú len dôkazom naivity a obludného deficitu ekonomických znalostí a poznania medzinárodných vzťahov. Nevie, čím to je, ale politizujúci právnici nosia v sebe akúsi črtu mesianizmu. Pocit, že oni jediní môžu svet zmeniť k lepšiemu podľa nejakých presných paragrafov. Všetko vyriešia legislatíva, paragrafy, odseky, odvolávky, novelizácie... Nakoniec však každodenný život ukáže, že žiadna legislatíva život národa nezlepší, ak sa najprv nezlepšia sami legislatívci a s nimi aj všetci občania. Štáty môžu zmeniť len mravne vyspelí občania kontinuálnym budovaním, prácou k vytýčenému cieľu – a nie hra slov v zákonoch.

Z nedávnych slovenských dejín máme príklad právnika, lídra významnej politickej strany. Nejasnými rečami o hviezdikách a stoličkách nakoniec odmietol úsilie vlastného národa o proklamovanie štátnej suverenity. Mali sme tiež premiéra právnika s diktátorským syndrómom, ktorý pokryl amnestiou únoscov syna vtedajšej hlavy štátu.

Príklady právnej absurdity.

Dnes ma uráža (a zrejme nie som sám), ak mladý právnik, štylizujúci sa ako vševvedko, ktorý je – obrazne povedané – v politike týždeň aj s cestou, v médiách sebavedome vyhlasuje, že kandiduje za prezidenta Slovenskej republiky. Tento mladý muž pre Slovensko nič nevykoná, nanajvýš s povýšeným výrazom opustil stranu, ktorá ho urobila poslancom.

Pánu doktorovi by nezaškodilo trocha skromnosti!

Figúrky na slovenskej šachovnici sú akosi zle rozostavené. Pešiáci sa chabru na miesta strelcov, veží či jazdcov, nevraviac už o dáme. Pričom od dobrých pešiakov záleží veľa. Ak ich nestratíme, môžeme vyhrávať aj zložité súboje na záver partie.

Nakoniec sa pozrime na šachovnicu umenia. Tam je tiež čudná zostava. Máme stovky spisovateľov, výtvarníkov, hudobníkov, hercov a herečiek. V masmédiách každý večer iba herci a herečky. Z tých najmä tzv. zabávači, celebrity, moderátori. Komerčné televízie si ich platia, čert to vezmi. Verejnoprávna televízia ich platí z peňazí platcov daní a poplatkov.

Prečo len zabávači, herci?

Po veľkej reklame som si pozrel Milujem Slovensko.

Licencovaný program zo zahraničia. Obdoba beží aj v maďarskej televízii. Tam súťažia žiaci škôl v znalostiach o svojej vlasti. Slovenská verzia relácie neslúži svojmu názvu. Tímy mladých sú tam, aby tleskali úbohým gagom slovenských celebrit. Je to hitparáda hercov – herečiek – moderátorov – celebrit, a nie Slovenska. Tie porozvešané slovenské vlajky a štátne znaky sú len kulisou, podnožím na seba propagáciu skupinky zabávačov.

Nemilujem také Slovensko, lebo to nie je Slovensko. Stačilo.

Viackrát nezapnem.

Potrebujeme kvalitne vzdelaných odborníkov. Oveľa viacej lekárov, prírodovedcov, inžinierov. Oveľa menej politológov, manažérov, právnikov, moderátorov, zabávačov. Slovensko musí mať na európskej šachovnici tak rozostavený tím, aby mohol občas aj nejakú partiu vyhrať.

Správnych ľudí na správnych miestach.

ANTON HYKISCH

generačný román Rozkoše dávnych čias o slovenských ľuďoch od čias druhej svetovej vojny po pád komunizmu.

Životopis

Narodil sa v rodine úradníka a vzdelanie získaval v Banskej Štiavnici, Pukanci, v Leviciach a napokon v Bratislave, kde študoval v rokoch 1951 – 1956 na Vysokej škole ekonomickej. V rokoch 1956 – 1958 pracoval vo výskumnom ústave, v roku 1958 na Železničnom staviteľstve, v rokoch 1958 – 1962 v Záhradníctve a rekreačných službách mesta Bratislavy. V rokoch 1962 – 1969 pracoval ako literárny redaktor v Československom rozhlase, v rokoch 1969 – 1974 v Ústrednej knižnici SAV, od roku 1974 pracoval v Diele. Od roku 1987 bol redaktorom a neskôr i riaditeľom vydavateľstva Mladé letá, v rokoch 1990 – 1992 bol poslancom a v rokoch 1993 – 1997 veľvyslancom v Kanade.

Ocenenia

V januári 1998 mu prezident republiky prepožičal štátne vyznamenanie Pribinov kríž I. triedy.

